

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

EXECUTION BY UKRAINE OF THE DECISIONS OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: PROBLEMS AND WAYS OF THEIR SOLUTIONS

Косяк Н.В.,

*аспірант кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ*

Стаття присвячена висвітленню проблем, пов'язаних з особливостями виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини. У статті наголошується, що приєднання до Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року та протоколів до неї, визнання обов'язковості практики Європейського суду з прав людини покладає на Україну зобов'язання щодо їх неухильного дотримання та виконання. Автор акцентує увагу на важливості практики Європейського суду з прав людини для формування ефективної національної системи захисту прав людини і громадянина та наближення її до європейських стандартів. Аналіз нормативно-правових актів дозволив стверджувати, що сьогодні в Україні сформовано законодавчу базу для належного виконання рішень Європейського суду з прав людини. Разом із тим на основі практики національних та міжнародних судів, органів, відповідальних за належне виконання їх рішень, а також актів Комітету Міністрів Ради Європи наголошується на існуванні проблемних питань, пов'язаних із належним виконанням остаточних рішень Європейського суду з прав людини. Підкреслюється, що, незважаючи на здійснені державою реформи судової та виконавчої системи, запровадження в Україні інституту приватних виконавців, удосконалення існуючих та прийняття нових нормативно-правових актів, усе ж залишається цілий ряд невіршених питань нормативного, організаційного і матеріального характеру. Враховуючи рекомендації Європейського суду з прав людини та резолюції Комітету Міністрів Ради Європи, позиції науковців та практиків, у статті були запропоновані шляхи вирішення проблем, пов'язаних із належним виконанням Україною рішень Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: права людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Європейський суд з прав людини, виконання рішень.

The article is devoted to highlighting problems related to the peculiarities of Ukraine's execution of decisions of the European Court of Human Rights. The article states that the accession to the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950) and its protocols, the recognition of the obligatory nature of the practice of the European Court of Human Rights, imposes on Ukraine obligations for their strict observance and enforcement. The author focuses on the importance of the practice of the European Court of Human Rights for the formation of an effective national system of protection of human rights and citizen and bringing it closer to European standards. The analysis of legal acts allowed us to state that today in Ukraine a legal basis has been formed for the proper execution of decisions of the European Court of Human Rights. At the same time, based on the practice of national and international courts, bodies responsible for the proper execution of them decisions and acts of the Committee of Ministers of the Council of Europe noted the existence of issues related to the proper execution of final judgments of the European Court of Human Rights. It is emphasized that despite the reforms implemented by the state in the judicial and executive system, the introduction of a private executors in Ukraine, the improvement of existing and the adoption of new legal acts, there are still a number of unresolved issues of normative, organizational and financial nature. Taking into account the recommendations of the European Court of Human Rights and the resolutions of the Committee of Ministers of the Council of Europe, the positions of scientists and practitioners in the article were offered solutions to the problems associated with proper implementation by Ukraine of decisions of the European Court of Human Rights.

Key words: human rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, European Court of Human Rights, execution of decisions.

Постановка проблеми. Ставши у 1995 році членом Ради Європи, Україна приєдналась до низки міжнародних актів даної організації. Зокрема, у 1997 році Україна ратифікувала Європейську конвенцію про захист прав та основних свобод 1950 р. та протоколи до неї (далі – Конвенція) [1]. Тим самим Конвенція стала частиною національного законодавства і підлягає застосуванню на рівні з національними нормативно-правовими актами України. Таке положення впливає зі ст. 9 Конституції України [2], відповідно до якої чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Про необхідність застосування під час розгляду справ Конвенції та практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) як джерела права

зазначається і у ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [3].

Приєднання до Конвенції та протоколів до неї стало вагомим кроком України у визнанні європейських цінностей у сфері прав людини. Це дало можливість громадянам нашої держави після використання всіх національних механізмів захисту їхніх прав звертатись до міжнародних механізмів – Європейського суду з прав людини. Крім того, європейський досвід став вагомим інструментом для вдосконалення національних засобів захисту прав людини та наближення норм національного права щодо прав людини до європейських стандартів.

Важливою гарантією забезпечення прав людини, в тому числі й права на судовий захист, є неухильне

виконання Україною взятих на себе зобов'язань за Конвенцією і належне виконання рішень ЄСПЛ. На жаль, сьогодні Україна посідає одне з перших місць як по кількості звернень, так і по кількості невиконаних рішень ЄСПЛ. Це свідчить про наявність ряду проблем, пов'язаних із виконанням Україною своїх зобов'язань по рішенням ЄСПЛ, що потребують належного аналізу та вирішення.

Стан дослідження. Проблеми виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини в національній правовій практиці привертати увагу багатьох учених-правознавців. Зокрема, окремим аспектам виконання рішень Європейського суду з прав людини присвячено наукові праці таких учених, як: Ю. Зайцев [4], Г. Зубенко [5], О. Климович [6], У. Коруч [7], Н. Марущак [8], Т. Фулей [9], М. Чугуєвської [10], Н. Шелевер [11] та ін. Однак аналіз їхніх наукових праць указує, що кожен науковець акцентував увагу здебільшого на окремих проблемних аспектах виконання рішень ЄСПЛ. У свою чергу комплексного дослідження означеної проблематики фактично немає. У зв'язку з цим **метою** статті є визначення та аналіз проблемних аспектів виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини, а також пошук можливих шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Зобов'язання України як держави-члена Ради Європи впливає з положень статті 46 Конвенції, відповідно до якої Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, в яких вони є сторонами. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням [12]. Відповідно, обов'язковому виконанню підлягають остаточні рішення ЄСПЛ.

Відповідно до ст. 44 Конвенції рішення палат ЄСПЛ набувають статусу остаточного: а) якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати; б) через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої палати не було заявлено; в) якщо колегія Великої палати відхиляє клопотання про передання справи на розгляд Великої палати. У свою чергу Велика палата може розглянути справу та прийняти відповідне рішення, якщо порушується серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї або важливе питання загального значення (ч. 2 ст. 43) [12]. Доцільно вказати на те, що для розуміння терміна «серйозне питання» слід звернутися до тексту пояснювальної записки до Протоколу № 11, згідно з якою йдеться про серйозні питання, що стосуються тлумачення ЄСПЛ, коли: а) вирішується важливе питання, за яким раніше ЄСПЛ не приймав ніякого рішення; б) рішення важливе для розгляду справ у майбутньому, а також для розвитку прецедентного права ЄСПЛ; в) рішення, що розглядається, не відповідає раніше ухваленому ЄСПЛ рішенням. Також йдеться про серйозне питання щодо застосування ЄСПЛ,

коли постанова ЄСПЛ викликає необхідність внесення серйозних змін до національного права або адміністративної практики держав-учасниць, але разом із тим не виникає питання про тлумачення ЄСПЛ [13]. Аналіз наведених положень дозволяє констатувати, що в Конвенції подаються досить чіткі критерії визначення рішення ЄСПЛ остаточним. З огляду на це посилення на невиконання рішення ЄСПЛ у зв'язку з його неостаточним характером неможливе.

Необхідно погодитися з М. Чугуєвською, яка наголошує на тому, що виконання рішень ЄСПЛ є специфічним правовим інститутом, відмінним від схем, передбачених для виконання рішень національних судів, а також для визнання й виконання на території України рішень іноземних судів та іноземних недержавних установ. Тому з огляду на міжнародні зобов'язання, передбачені Європейською конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод, і наддержавний статус ЄСПЛ установлено й особливі механізми реалізації його рішень [10].

Також необхідно підкреслити, що своїм рішенням ЄСПЛ може зобов'язати державу-відповідача не тільки виплатити встановлену ним справедливую сатисфакцію, але й вжити заходи, спрямовані на недопущення в подальшому таких порушень прав людини. Залишаючи за державою право вибору заходів, необхідних для виконання рішень ЄСПЛ, у свою чергу Рада Європи залишає за собою право контролю за належним його виконанням. Так, на Комітет Міністрів покладається повноваження щодо здійснення постійного контролю за процесом виконання рішень Європейського суду. У свою чергу ухилення держави від виконання рішень ЄСПЛ або виконання їх у неповній мірі можуть слугувати підставою прийняття з боку Ради Європи політичних заходів щодо держави. Також систематичне невиконання рішень ЄСПЛ може стати підставою виключення з членства даної міжнародної організації [14]. Відповідно, невиконання чи неналежне виконання взятих на себе зобов'язань за Конвенцією може стати підставою для міжнародно-правової відповідальності держави.

Вищевикладене дозволяє зазначити, що в межах Ради Європи було створено дієвий механізм захисту прав і свобод людини – ЄСПЛ. Однак цей механізм буде «ілюзорним», якщо не буде належного виконання положень Конвенції та рішень ЄСПЛ. Відповідно, Радою Європи вжито всі нормативні та організаційно-правові заходи, щоб даний механізм став дійсно дієвим.

ЄСПЛ та Комітет Міністрів Ради Європи неодноразово звертали увагу на систематичне невиконання чи неналежне виконання державами-членами, в тому числі й Україною, своїх зобов'язань. Так, у своєму рішенні по справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» ЄСПЛ наголошує на тому, що більше ніж половина рішень, винесених Судом у справах проти України, стосуються питання тривалого невиконання остаточних судових рішень, відповідальність за які несуть органи влади України [15]. У своєму рішенні від 8 червня 2009 року Комітет Міністрів

Ради Європи акцентує увагу на тому, що виконання рішень ЄСПЛ у 300 справах проти України здебільшого стосуються невиконання або суттєвих затримок у виконанні остаточних судових рішень [16]. Аналіз зазначених та інших рішень, у тому числі пілотних рішень ЄСПЛ та Комітету Міністрів Ради Європи, вказує на те, що Україна повинна вжити ряд заходів щодо належного забезпечення виконання рішень ЄСПЛ.

Вагомим кроком у забезпеченні ефективного виконання рішень ЄСПЛ стало прийняття Законів України: «Про державну службу» [17] «Про виконавче провадження» [18] «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [3]. Зокрема, ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» чітко встановлює, що національні суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права [3]. Також ним було чітко врегульовано процедуру виконання Україною рішень ЄСПЛ, визначено ряд інституційних та процедурних механізмів їх виконання та подальшого порушення Конвенції.

Аналіз положень Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» дозволяє констатувати, що він став вагомим кроком у напрямі узгодження національних судових рішень з європейськими стандартами щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Незважаючи на законодавчо закріплену процедуру та розумні строки, практика виконання рішень ЄСПЛ указує на існування певних проблем як матеріального, так і організаційного характеру. Зокрема:

1. *Несвоєчасність виплати справедливої сатисфакції.* Згідно зі ст. 3 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [3] виконання рішення ЄСПЛ здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України. При цьому згідно з ч. 4 ст. 8 даного Закону центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, протягом 10 днів від дня надходження документів здійснює списання на вказаний стягувачем банківський рахунок або на депозитний рахунок державної виконавчої служби коштів з відповідної бюджетної програми Державного бюджету України.

Необхідно вказати, що п. 3 ч. 2 Прикінцевих положень Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [3] чітко зобов'язує щорічно передбачати в проекті Державного бюджету України окремою бюджетною програмою кошти на виконання рішень Європейського суду з прав людини. Однак, як свідчить практика останніх років, кошти, закладені в Державному бюджеті України на виплати справедливої сатисфакції за рішеннями ЄСПЛ, є недостатніми. Це, відповідно, зумовлює проблеми з виплатою відповідних коштів протягом законодавчо встановлених строків. Крім того, ст. 2 даного Закону

встановлює збільшення суми виплати, стягнутої у зв'язку з нарахуванням пені за порушення строків установлених виплат. Це призводить до збільшення суми виплат.

Необхідно погодитися з А. Капітоненко, який наголошує на тому, що відсутність відповідних законодавчих заходів щодо збільшення асигнувань на відповідні видатки Державного бюджету України є однією з основних причин невиконання або надзвичайно тривалого виконання рішень ЄСПЛ у частині виплати відшкодування [19, с. 20].

Вищевикладене вказує на те, що з метою належного та вчасного виконання рішень ЄСПЛ держава повинна створити умови, за яких кошти на виплати справедливої сатисфакції будуть виділятися з Державного бюджету в належному об'ємі. З цієї метою, на наш погляд, доцільно створити реєстр невиконаних рішень ЄСПЛ та встановлених сум справедливої сатисфакції, а також реєстр справ, які знаходяться на розгляді ЄСПЛ. Це дозволить обраховувати та прогнозувати кошторис, необхідний для виплат за рішеннями ЄСПЛ.

2. *Невжиття заходів загального характеру.* Згідно з ч. 1 ст. 13 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [3] заходи загального характеру вживаються з метою забезпечення додержання державою положень Конвенції, порушення яких встановлене рішенням ЄСПЛ, спрямовані на усунення недоліків системного характеру, а також усунення підстави для надходження до ЄСПЛ заяв проти України, спричинених проблемою, що вже була предметом розгляду в ЄСПЛ. Відповідно, держава за рішенням ЄСПЛ повинна вжити заходів щодо недопущення порушення прав людини, які вже були допущені, і по них уже винесено відповідне рішення.

Необхідно зазначити, що Законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» чітко визначаються заходи загального характеру, які може вжити держава з метою усунення системних проблем, визначених у рішеннях ЄСПЛ. Так, згідно з ч. 2 ст. 13 даного Закону заходами загального характеру є: а) внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; б) внесення змін до адміністративної практики; в) забезпечення юридичної експертизи законопроектів; г) забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики ЄСПЛ прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана з правозастосуванням, а також із триманням людей в умовах позбавлення свободи; д) інші заходи, які визначаються – за умови нагляду з боку Комітету Міністрів Ради Європи – державою-відповідачем відповідно до Рішення з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення спричинених цими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень [3]. Наведені положення свідчать,

що на законодавчому рівні закріплено можливість здійснення досить широкого кола заходів загального характеру. Однак, як свідчать рішення ЄСПЛ («Юрій Миколайович Іванов проти України» від 15.01.2010 р. [15], «Олександр Волков проти України» від 27.05.2013 р. [20] та ін.), держава не вживає достатніх заходів для внесення відповідних змін до чинного законодавства, проведення належної юридичної експертизи законопроектів та необхідних реформ тощо. Так, у справі «Юрій Іванович Іванов проти України» від 15.10.2009 р. ЄСПЛ відзначив, що рішення на користь заявника не виконувались 7 років і 10 місяців та 5 років і 11 місяців. При цьому причинами таких затримок були: а) недостатність бюджетних коштів; б) бездіяльність державних виконавців; в) прогалини в національному законодавстві, через які не існувало можливості виконати рішення суду у випадках недостатності бюджетних коштів. Також ЄСПЛ звернув увагу на те, що саме такі причини є підставами невиконання багатьох аналогічних справ проти України. З огляду на це ЄСПЛ визнав справу заявника пілотною та відзначив, що ситуація з невиконанням рішень національних судів в Україні є її структурною проблемою, і кількість заяв до ЄСПЛ з такою ж проблематикою з року в рік лише збільшується. Відповідно до пілотного рішення Великої палати ЄСПЛ Україна повинна: а) внести зміни до чинного законодавства, які б забезпечили процедуру призначення адекватної і достатньої компенсації за невиконані рішення судів на національному рівні (протягом року); б) виплатити компенсації за рішеннями ЄСПЛ та досягти мирного врегулювання із заявниками, які звернулись до Суду з аналогічними скаргами до виконання рішення Суду (протягом року) [15; 21].

Вищенаведені обставини стали основою для винесення резолюцій (CM/ResDH(2008)1, CM/ResDH(2009)159, CM/ResDH(2010)222 та ін.) Комітету Міністрів Ради Європи, в яких було відзначено бездіяльність українського уряду у вирішенні проблем, що є причиною неодноразових звернень громадян до ЄСПЛ з одними й тими ж скаргами [21].

Аналізуючи вищенаведене рішення ЄСПЛ та резолюції Комітету Міністрів Ради Європи, необхідно відзначити, що за період невиконання відповідного рішення держава не вжила необхідних заходів, які б дали можливість його виконати. У подальшому було розроблено та 05.06.2012 р. прийнято Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» [22], який встановив гарантії держави щодо виконання судових рішень.

Необхідно також вказати, що позитивним кроком із боку України стало проведення у 2016 році реформи системи виконання рішень суду. Так, 5 жовтня 2016 р. набрав чинності Закон України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII, який викладено в новій редакції, та Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 2 червня 2016 р. № 1403-VIII. Основна мета цих законів – запровадження в Україні інституту приват-

них виконавців, які будуть здійснювати примусове виконання судових рішень [23, с. 118].

Заходами загального характеру, які направлені на забезпечення належного виконання рішень ЄСПЛ, як зазначалось вище, є проведення належної експертизи законопроектів та підзаконних нормативно-правових актів. Проведення такої експертизи сприяло б адаптації українського законодавства до європейських стандартів. Однак це питання на законодавчому рівні досі не врегульовано. Натепер відсутній законодавчий акт, який би регулював питання формування нормативно-правових актів та проведення відповідної юридичної експертизи їхніх проектів. Єдиними правовими підставами проведення відповідних експертиз є: Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» [24]; «Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів», схвалені постановою колегії Міністерства юстиції від 21.11.2000 р. № 41 [25]; наказ Міністерства юстиції України від 20.08.2008 року № 1219/7 «Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини» [26]; та затверджені Урядовим уповноваженим у справах Європейського суду з прав людини від 15 серпня 2006 року «Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» [27]. Відповідно, виникає необхідність розроблення і прийняття Законів України «Про нормативно-правові акти України» та «Про правову експертизу нормативно-правових актів України».

Вищенаведене доводить, що Україна вживає певних заходів щодо виконання Конвенції та рішень ЄСПЛ. Однак проведення відповідних реформ та оновлення законодавства і приведення його у відповідність до Конвенції з урахуванням рішень ЄСПЛ займає багато часу. Це, безперечно, не звільняє Україну від відповідальності за невиконання та неналежне виконання рішень ЄСПЛ. На жаль, це і не зменшує кількість звернень громадян до міжнародних правозахисних інституцій.

3. Невжиття заходів індивідуального характеру. Згідно з ч. 1 ст. 10 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [3] додаткові заходи індивідуального характеру вживаються з метою забезпечення відновлення порушених прав стягувача. При цьому в ч. 2 ст. 10 даного Закону чітко визначаються такі заходи: а) відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який стягувач мав до порушення Конвенції; б) інші заходи, передбачені в рішенні ЄСПЛ.

Відновлення попереднього юридичного стану стягувача, відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики

Європейського суду з прав людини» [3], здійснюється шляхом: а) повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження у справі; б) повторного розгляду справи адміністративним органом. При цьому орган представництва протягом 10 днів від дня отримання повідомлення про набуття статусу остаточного рішення зобов'язаний письмово роз'яснити стягувачу про його право звернутися до відповідного суду за переглядом, а не скасуванням рішення національного суду на підставі рішення ЄСПЛ (п. а ч. 1 ст. 11).

Аналізуючи вищенаведені положення Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» можна констатувати, що законодавець закріпив можливість вжиття державою заходів індивідуального характеру, що дозволить відновити раніше порушені права людини. Підтвердженням цього, наприклад, є постановка Верховного Суду України від 21.11.2016 р. № 2/2703/910/2012, 6-59цс14 [28], якою, посилаючись на рішення ЄСПЛ у справі «Таран проти України», він задовольнив заяву особи, скасував рішення апеляційного суду м. Севастополя від 8 листопада 2012 року та ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 4 лютого 2013 року і зобов'язав дану справу передати на новий апеляційний розгляд.

Необхідно зазначити, що законодавець, з одного боку, надає можливість ужиття інших заходів індивідуального характеру, з іншого боку – обмежує їх рекомендаціями, викладеними в рішеннях ЄСПЛ. Аналіз практики ЄСПЛ свідчить, що такими заходами можуть бути: відновлення прав; зміна кримінального покарання; відновлення права власності тощо.

4. *Недостатня кваліфікація посадових осіб.* Відповідно до чинного законодавства України питання належного застосування Конвенції та виконання рішень ЄСПЛ покладається на досить широке коло суб'єктів (главу держави, парламент, уряд та інші органи виконавчої влади, суддів, державних та приватних виконавців тощо). Особлива відповідальність у цій сфері покладається на суддів, прокурорів, державних та приватних виконавців. Адже саме вони, відповідно до чинного законодавства України, без-

посередньо вживають заходи щодо справедливої сатисфакції, відновлення попереднього юридичного статусу стягувача за рішеннями ЄСПЛ тощо. Ефективність їхньої діяльності залежить від багатьох факторів: наявності необхідних нормативно-правових актів та їх взаємоузгодженості, наявності відповідних коштів на виплати за рішеннями ЄСПЛ, своєчасності документального оформлення, належної кваліфікації посадових осіб.

Необхідно погодитись із А. Капітоненко, який на підставі аналізу судової практики вказує на те, що суди не посилаються або абстрактно посилаються на практику ЄСПЛ [19, с. 21]. На цьому наголошує і У. Коруц. Науковець, досліджуючи окремі питання виконання рішень ЄСПЛ, вказує на доцільність ужиття заходів щодо обізнаності в інтерпретації стандартів Конвенції ЄСПЛ, у тому числі шляхом створення бази даних судової практики ЄСПЛ з обов'язковим вмістом викладення «пілотних рішень» ЄСПЛ, а також рішень, що свідчать про наявність структурних проблем [7, с. 51].

Аналіз позицій науковців та практики застосування посадовими особами рішень ЄСПЛ вказує на необхідність: збільшення вимог до кандидатів на певні посади (суддів, прокурорів, державних виконавців тощо); встановлення вимог щодо знання ними хоча б однієї іноземної мови Ради Європи; систематичне проведення підвищення їх кваліфікації та перевірок знання Конвенції та рішень ЄСПЛ; формування збірки рішень ЄСПЛ з відповідними роз'ясненнями.

Висновок. Сьогодні в Україні закладено основу для виконання Конвенції та рішень ЄСПЛ. Разом із тим залишається досить значна кількість питань, що потребують належного аналізу та вирішення. Зокрема, забезпечення якісного виконання рішень ЄСПЛ, на наш погляд, зумовлює необхідність: здійснення ефективних заходів індивідуального та загального характеру; вирішення суперечностей та проведення ефективних реформ; обов'язкового посилення на рішення ЄСПЛ під час вирішення справ національними судами; законодавчого закріплення підвищених вимог до посадових осіб, які під час виконання своїх функціональних обов'язків повинні практично впроваджувати позиції ЄСПЛ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 липня 1997 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. Ст. 263.
2. Конституція України : Основний Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.
4. Зайцев Ю. Проблема виконання судових рішень у практиці Європейського суду з прав людини. Київ : Юстініан, 2002. 321 с.
5. Зубенко Г.В. Заходи загального характеру як складова виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини: деякі питання застосування. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «ПРАВО»*. 2018. Випуск 25. С. 141–144.
6. Климів О.В. Конвенція про захист прав людини та основних свобод як складова внутрішнього права та особливості її застосування національними судами держав-членів Ради Європи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.11. Київ, 2010. 20 с.
7. Коруц У.З. Окремі питання виконання рішень Європейського суду з прав людини. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. Випуск 1. С. 49–53.
8. Марущак Н.В. Деякі проблемні аспекти застосування практики Європейського суду судами України. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики*. 2015. № 1 (1). С. 13–18.

9. Фулей Т. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів. Київ, 2015. 208 с.
10. Чугуєвська М. Виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини: проблемні аспекти. *Віче*. 2013. № 2. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/3895/>
11. Шелевер Н.В. Проблемні питання виконання рішень Європейського суду з прав людини на території України. *Альманах міжнародного права*. Випуск 7. С. 107–114.
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 4 листопада 1950 року. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
13. Виконання рішень Європейського суду з прав людини. URL: https://stud.com.ua/42166/pravo/vikonannya_rishen_yevropeyskogo_sudu_prav_lyudini
14. Булгакова М. Виконання Україною рішень Європейського суду з прав людини. URL: <http://jurists.lviv.ua/articles/europan-court-full.php>
15. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України»: від 15 січня 2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479/conv
16. Рішення Комітету Міністрів Ради Європи щодо 300 справ, які стосуються невиконання або суттєвих затримок у виконанні органами державної влади або державними підприємствами остаточних судових рішень від 8 червня 2009 р. URL: <http://www.minjust.gov.ua/0/38823>
17. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
18. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 542.
19. Капітоненко А. Проблеми виконання рішень ЄСПЛ. *Юридична газета*. 2017. № 2–3 (604–605). С. 20–21. URL: https://aequo.ua/content/news/files/201801_yug_kapitonenkocompressed_1516878367_ua.pdf
20. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» від 27.05.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947
21. Невиконання або тривале виконання остаточного рішення національного суду. URL: <https://precedent.in.ua/2016/07/10/nevykonannya-abo-tryvale-vykonannya-ostatochnogo-rishennya-natsionalnogo-sudu/>
22. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень : Закон України від 05.06.2012 р. № 4901-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 17. Ст. 158.
23. Права людини в Україні – 2016. Доповідь правозахисних організацій / за ред.: А.П. Буценка, О.А. Мартиненка. *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. Київ : КВІЦ, 2017. 315 с.
24. Про наукову і науково-технічну експертизу : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25.
25. Методичні рекомендації щодо проведення правової експертизи проектів нормативно-правових актів : Міністерство юстиції України від 21 листопада 2000 р. № 41. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va041323-00/conv>
26. Про здійснення експертизи проектів законів та проектів актів Кабінету Міністрів України, а також нормативно-правових актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, щодо відповідності положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини : Наказ Міністерства юстиції України від 20.08.2008 року № 1219/7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1219323-08/conv>
27. Методичні рекомендації щодо здійснення експертизи нормативно-правових актів (їх проектів) на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини від 15 серпня 2006 року. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_8139
28. Постанова Верховного Суду України від 21.11.2016 р. № 2/2703/910/2012, 6-59цс14. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS161115.html